

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: ПРОЯВИ ТА НАСЛІДКИ

Дмитро ТРОФІМЕНКО

здобувач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Тетяна ПРОХОРЕНКО

канд. соціол. наук, доцент кафедри філософії та

педагогіки професійної підготовки

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Цивілізаційні зміни, що відбуваються в сучасному світі, характеризуються високим динамізмом і всезагальним характером. На межі II і III тисячоліть людство переживає одну з найістотніших в своїй історії трансформацій – глобалізацію, перетворившись на єдину функціональну систему, що суттєво впливає на розвиток людини і суспільства. Різномасштабні та різноспрямовані інтеграційні процеси, що охопили практично всі сфери, призводять до стирання територіальних та соціально-психологічних кордонів життєдіяльності людини.

Погляди щодо витоків глобалізації є дискусійними. Історики розглядають цей процес як один із етапів розвитку капіталізму. Економісти ведуть відлік від транснаціоналізації фінансових ринків. Політологи наголошують на поширенні демократичних організацій. Культурологи пов'язують прояви глобалізації з вестернізацією культури, включаючи американську економічну експансію. Існують інформаційно-технологічні підходи до пояснення процесів глобалізації. Розрізняється політична, соціокультурна та економічна глобалізація. Як суб'єкт глобалізації виступає регіоналізація, що дає потужний кумулятивний ефект формування світових полюсів економічного та технологічного розвитку. Можна розглянути кілька аспектів прояву глобалізації у світі.

Процес глобалізації, уніфікації та зростання міжнародних культурно-ринкових відносин може призвести до збільшення частки міжнародної мови для ведення справ, що у свою чергу зменшить частку регіональних мов, що в кінцевому підсумку може призвести до повної або часткової відмови від регіональних мов на користь міжнародної. Прикладом такого можна назвати США, де хоч і існують етнічні мови, на зразок івриту, італійської, французької, іспанської та мов корінного населення, але основною мовою спілкування та документації є англійська. Це зніме мовний бар'єр між етнічними групами та розширить співпрацю між націями.

Для культурної глобалізації характерне зближення ділової та споживчої культури між різними країнами світу та зростання міжнародного спілкування. З одного боку, це призводить до популяризації окремих видів національної культури у всьому світі. З іншого боку, популярні міжнародні культурні явища можуть витіснити національні або перетворювати їх на міжнародні.

Результати дослідження World Values Survey, в якому було проаналізовано 65 країн та 75 % світового населення, показали, що основні культурні цінності зберігаються, незважаючи на глобалізацію. Більше того, традиційні цінності, змінені під впливом глобалізації та модернізації, можуть відновлюватись [7].

Бутерброд BigMac ресторанів McDonald's став символом глобальної стандартизації. Фактом однаковості рецептури в різних умовах журнал The Economist обґрунтовує достатність порівняння цін лише на один цей товар (індекс Біг-Маку), щоб оцінити співвідношення купівельної спроможності різних валют та порівняти їх з обмінним курсом.

Незважаючи на те, що McDonald's часто символізує глобалізацію, при найближчому розгляді меню цих закусочних враховує місцеві звичаї і дуже часто включає безліч різних місцевих страв. Наприклад, в Індії це Макалу Тіккібургер, вегетаріанський бургер з картоплею, горохом і спеціями, МакШаверма в Ізраїлі, МакАрабія в Саудівській Аравії і так. Так само роблять і багато інших міжнародних корпорацій, наприклад, Coca-Cola [7].

Культури можуть втрачати свою самобутність, переплітаючись з іншими культурами. Мультикультуризм передбачає створення у майбутньому єдиної культури, у якій будуть представлені елементи різних культур, проте найменш популярні у масовій поп-культурі національні культури перебувають у стані стагнації та занепаду.

Глобалізацію критикують не лише антиглобалісти та деякі політики, але також низка економістів та вчених. Наприклад, відомий економіст Джозеф Стігліц написав кілька книг, які містять гостру критику низки сучасних тенденцій глобалізації. Стігліц доводить на численних фактах і прикладах, що вони руйнують промисловість, сприяють зростанню безробіття, злиднів, гальмують науково-технічний прогрес і посилюють екологічну катастрофу планети. Він критикує політику глобальних інститутів: СОТ, МВФ, які, на його думку, використовують глобалізацію та її ідеологію (вільна торгівля, вільний доступ до сировинних ресурсів, світове патентне право, використання як світових валют «паперових» долара та євро, втручання міжнародних інститутів у внутрішню політику і т. д.) на користь кількох найбільш розвинених держав, але на шкоду більшості країн планети [4].

Також можливе створення «економічних бомб». Ця теорія описана мексиканським філософом на ім'я Рафаель Себастьян Гійєн Вісенте. За його теорією: економічні бомби можуть закладатися для знищення чи ослаблення національної економіки держави, що в умовах глобалізації призведе до заходу на ринки цієї держави більш прибуткових та впливових компаній, що розпочнуть процес економічної колонізації місцевої економіки та її поглинання. Це дуже ефективна методика, якщо замислитись. Саме ці умови пан Вісенте називає «Четвертою світовою війною» [5].

Бідним державам, що беруть кредити у МВФ, можуть бути нав'язані певні умови для їх виконання. Такими вимогами найчастіше бувають: підвищення пенсійного віку, підвищення тарифів до рівня ринкових (у разі держав з дешевими комунальними послугами) та інших реформ, які часто негативно зустрічаються місцевим населенням, що може вилитися в

протести, а у разі придушення протестів, як це було у Франції перерости в радикальні протести. Кредити можуть привезти до так званої кредитної голки, коли держава зобов'язана для виплати попередніх кредитів брати нові. У якийсь момент держава не зможе існувати без валютних траншей і кредитів, а при перевищенні боргу вище за ВВП, становище держави можна назвати «борговим рабством» [3].

Так само діє підписана Асоціація з ЄС. Однією з умов підписання цього документа, крім окремих пунктів, також був пункт про «Вільний вивіз лісу до ЄС». При цьому такі держави-члени ЄС, як Німеччина, Франція, Польща, а також не члени ЄС, на кшталт Швейцарії, ухвалили закони, згідно з якими суворо заборонено вивезення лісу за межі своїх держав. Таким чином, український ліс перетворився на сировину, яка надходила на виробничі центри Європи, де з неї виготовлялася готова продукція, яка також імпортується в Україну, але вже за більшою вартістю. Це призвело до сумнозвісної вирубки лісів в Карпатах, що призвело до небезпек зсувів, повеней та певної кількості людських жертв [1].

Більш сильні економіки, як правило, завжди пригнічують слабкі та поглинають їх. Таким чином, під час процесів глобалізації та за умови вільного доступу на ринки будь-яких країн, корпоративним гігантам та національним економікам не важко зайти на новий ринок збуту та поставити в невідповідність місцевих підприємців-виробників. Яскравими прикладами можуть бути будь-які слаборозвинені країни, де повністю відсутнє національне виробництво готової продукції або воно знаходиться на низькому рівні розвитку, куди масово заходить готова продукція Китаю та Індії. Наприклад, до таких можна віднести Афганістан, Зімбабве, Мадагаскар, Пакистан, Ірак, Нікарагуа, Гондурас, Панаму, Кубу, Ємен.

Найбільш цікавим є підписаний спільно президентами України та Туреччини відповідно Зеленським та Ердоганом документ від 2 лютого 2022 року про створення зони вільної торгівлі. Згідно з цим договором, товари турецьких виробників отримали можливість безмитного заходу на

український ринок. Однак з боку України спрощений доступ на ринок Туреччини отримали лише метали та зернові. Товар дрібного українського виробника не змогли отримати пільг для доступу на ринок Туреччини та опинилися у не вигідному становищі конкуренції з дешевшими турецькими товарами [6].

Глобалізація та збільшення ринкового розмаїття товарів та посиленої конкуренції між виробниками може призвести до надвиробництва. Прикладом вже зараз може бути заявлена ЗМІ Китайської народної республіки про перенасиченість місцевого ринку смартфонами та початок «ери дешевих смартфонів». Програма «смартфонізації нації» призвела до того, що їх продаж та виробництво стає неприбутковим, від чого починається зниження темпів виробництва продукції [2].

Деякі автори стверджують, що глобалізація використовується США як інструмент послаблення чи знищення своїх геополітичних противників. Також в залученні держави до глобалізації можуть бути зацікавлені низка місцевих корпорацій, щоб посилити свою експансію та нові ринки.

При уніфікації та стандартизації світової економіки з'являється шанс появи корпоративної змови для підвищення прибутку в окремо взятій галузі. Прикладом можна назвати корпоративну змову із зерном. На ринку дрібних фермерів-підприємців та агрохолдингів, перші виробляють основну частину сировини, проте останні не купують сировину якийсь час, провокуючи затримку зерна у сховищах, його псування та застою збору зернових. Коли зерно буде коштувати нижче за ринкову вартість і при цьому все ще є технічно придатним для подальшого його використання, воно буде скуплено агрохолдингами. Такі змови можуть розорити фермерів і підштовхнути їх до продажу своїх ділянок на користь агрохолдингів, що принесе основний прибуток останнім.

Також глобалізація, що характеризується лібералізацією торгових потоків та потоків капіталу, посилює міжнародну конкуренцію. Щоб виграти конкурентну боротьбу, представники бізнесу починають вимагати від своїх

держав спростити трудове законодавство, стверджуючи, що занадто жорстке законодавство не відповідає вимогам глобалізації, для якої потрібен гнучкий ринок праці. Це призводить до того, що права трудящих у розвинених країнах стають менш захищеними.

Глобалізація має як позитивний, так і негативний вплив на екологічні проблеми. Так, критики глобалізації вказують на той факт, що з розвитком міжнародного поділу праці більшість шкідливих виробництв переміщуються до менш розвинених країн, які й так набагато менш здатні боротися з екологічними проблемами. Це призводить до значного погіршення екологічної ситуації у цих окремих державах, а й у світі загалом. Крім того, завдяки глобалізації існує така практика, як перевезення відходів з країн першого світу в країни, що розвиваються, з метою їх утилізації на їх території. Однак через недосконалість технологій у цих країнах переробка проводиться значно гірше.

ВООЗ попереджає, що глобальні кліматичні зміни призводять до кліматичних лих по всій планеті. Особливо не захищені країни основою економіки яких є сільське господарство, тоді як економічні дивіденди від глобалізації одержують країни з високим рівнем життя. Крім того, зростають ризики від пандемії нових захворювань, можливе повернення старих захворювань (поліомієліт, віспа).

Таким чином, процес глобалізації не є суто негативним, тому що саме за нинішнього розвитку технологій та торговельно-ринкових відносин саме глобалізація є наступним ймовірним ступенем еволюції. Створення глобальної економіки та розподіл праці може призвести до того, що глобальні конфлікти стануть не вигідними, оскільки стануть більш відчутними для всіх учасників світової економіки. Негативним аспектом є лише можливість окремих зацікавлених осіб та компаній маніпулювати цим процесом задля досягнення своєї вигоди. Весь час йде ускладнення конструкції суспільства, а визначити, що є благо, а що ні, ми зможемо через якийсь час.

Література

1. Вінокуров Я. ЄС може судитися з Україною через експорт лісу-кругляка. URL: <https://hromadske.ua/posts/yes-mozhe-sudytysia-z-ukrainoiu-cherez-eksport-lisu-kruhliaka-yevropeiska-pravda> (дата звернення: 5.03.2023).
2. Коваленко О. Продажі смартфонів в Китаї впали до десятирічного мінімуму. URL: <https://www.unian.ua/techno/prodazhi-smartfoniv-v-kitaji-vpali-do-desyatirichnogo-minimumu-12126294.html> (дата звернення: 3.03.2023).
3. Радчук О. Гроші на реформи чи кредитна голка: навщо Україні нова позика від МВФ? URL: <https://uainfo.org/blognews/1590684936-groshi-na-reformi-chi-kreditna-golka-navishcho-ukrayini-nova.html> (дата звернення: 14.03.2023).
4. Стігліц Дж. Глобалізація та її тягар / пер. з англ. Київ : Академія, 2003. 252с.
5. The Fourth World War Has Begun by Subcomandante Marcos, trans. Nathalie de Broglio, Neplantla: Views from South, Duke University Press: 2001, Vol. 2 Issue 3: P. 559—572
6. Угода про зону вільної торгівлі між Україною й Туреччиною є результатом трьох десятиліть співпраці й дружби двох країн. URL: <https://oda.od.gov.ua/ugoda-pro-zonu-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-i-turechchynoyu-ye-rezultatом-troh-desyatylit-spivpraczi-j-druzhby-dvoh-krayin-volodymyr-zelenskyj/> (дата звернення: 10.03.2023).
7. World Values Survey. URL: <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp> (дата звернення: 25.02.2023).

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У

ЗВО

Владислав ЦАПКОВ

здобувач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Ірина ТКАЧЕНКО